

Aliança per la millora del sistema de protecció de la infància, l'adolescència i la joventut en situació de vulnerabilitat | ECAS + FEDAIA + FEPA

Com a federacions representants de les entitats socials que treballen amb infants i joves en situació de vulnerabilitat i davant la creixent arribada d'adolescents i joves migrats sols al nostre país, Entitats Catalanes d'Acció Social (ECAS), la Federació d'Entitats d'Atenció i a la Infància i a l'Adolescència (FEDAIA) i la Federació d'Entitats amb Projectes i pisos Assistits (FEPA) posem en marxa una aliança interfederativa per amb l'objectiu de vetllar per la plena inclusió d'aquestes persones a la societat.

Tot i actuar en àmbits d'intervenció diferents, les tres federacions compartim visió i objectius basats en situar les persones al centre de la nostra acció i considerem que la magnitud adquirida pel fenomen fa imprescindible articular una resposta conjunta basada en l'expertesa de les entitats en l'atenció a aquest i d'altres col·lectius en situació o risc d'exclusió.

Des dels inicis d'aquest fenomen les nostres entitats han atès les necessitats d'aquests adolescents i joves adaptant-se a les noves realitats i incorporant –en la mesura del possible– els recursos adequats a les seves especificitats. Ara, partint d'aquesta expertesa i experiència amb el model d'atenció, cal una nova adaptació al context actual que parteixi d'un relat consensuat en el marc del tercer sector social.

L'estratègia conjunta passa per la garantia dels principis rectors de la Llei 14/2010 dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, així com de la necessitat de garantir un únic sistema de protecció que no diferenciï per qüestions d'origen i procedència nacional. La finalitat ha de ser en tot cas la plena inclusió d'aquestes persones com a subjectes de drets i deures, en el marc d'una societat diversa i cohesionada.

Estratègia catalana d'acollida i integració dels adolescents i joves migrats sols del Govern de la Generalitat de Catalunya | Què n'esperem?

En relació amb la resposta endegada pel Govern de la Generalitat de Catalunya, les tres federacions formem part de la Taula institucional d'adolescents i joves migrats sols i participem en els grups de treball creats el 2018 –Planificació de l'emergència, Coordinació administrativa, Resposta de país, Emancipació i Directores de centre– arran del fort increment d'arribades i la (suposada) emergència per la incapacitat d'atendre-les adequadament amb els recursos disponibles.

Des d'aquesta implicació i comptant amb la nostra experiència en bastir tota mena de serveis d'inclusió per respondre amb la màxima eficàcia a les necessitats emergents en els diferents moments que travessen, en els darrers mesos ens hem abocat a construir xarxes comunitàries de suport i referència per a aquests joves, sense oblidar la resta de recursos: d'habitatge, formatius, intensificació de l'orientació jurídica i inserció laboral. Alhora, hem participat activament en la tasca de coordinació per millorar la resposta i hem reclamat una major planificació i prevenció en l'abordatge del fenomen, així com un pressupost associat a aquestes actuacions.

A dia d'avui, davant la propera presentació per part del Govern d'una Estratègia catalana d'acollida i integració dels adolescents i joves migrats sols, l'aliança formada per ECAS, FEDAIA i FEPA fem públiques les nostres expectatives per tal d'avançar en la concreció de les polítiques i mesures que han de millorar la resposta que s'està donant actualment.

Partint de la posada en comú de plantejaments i conceptes per elaborar una diagnosi conjunta, **subscrivim en bona part el discurs** del Govern que s'està construint en els espais de treball: estem davant d'una realitat que ja forma part de la societat catalana; subjectes de drets; cal atendre les necessitats bàsiques i immediates però també les que han de permetre als adolescents i joves construir de manera autònoma el seu projecte personal de vida des de la llibertat i la responsabilitat; potencial de contribució a fer millor el nostre projecte col·lectiu i d'aportació a la prosperitat del país; confluència de les perspectives de la diversitat, la convivència i els fluxos migratoris; gestió proactiva de la mobilitat internacional abordant-la com a oportunitat i no com a amenaça; necessitat d'un canvi de mirada i un

esforç concertat d'agents i institucions per configurar una autèntica resposta de país; diversitat com a valor positiu i relat com a societat fonamentat en la llibertat, la convivència, la diversitat i la cohesió...

Com a agents implicats i des de la perspectiva de la coproducció de polítiques públiques, continuarem participant en la formulació de necessitats i propostes i **compartim les actuacions plantejades**: accés a la documentació administrativa que regularitzi la seva situació; promoció dels canvis normatius i administratius necessaris davant l'Estat espanyol; promoció d'accions de formació i d'orientació per a la millora de l'ocupabilitat; treball amb el món empresarial per detectar nínxols d'ocupació; accés a l'habitatge; projectes de col·laboració amb els països d'origen; xarxes comunitàries de suport i de referència; mentoria social; promoció de la participació comunitària i aprenentatge lingüístic.

En clau d'operativitat i des de la urgència d'avançar amb actuacions concretes, **vetllarem perquè el Govern assumeixi les seves responsabilitats** i exerceixi el lideratge que li correspon des del punt de vista de les competències i els recursos. Reconeixent el rol i la responsabilitat de cadascun dels agents, així com la necessitat de bastir millor el relat i buscar la complicitat dels mitjans de comunicació apel·lant a la seva funció pedagògica en la construcció de l'imaginari col·lectiu, subratllem el paper de les administracions a l'hora d'articular la resposta i dotar-la dels recursos necessaris.

El lideratge del Govern passa per implicar, alinear i coordinar els diferents departaments sense fissures, així com per la seva estreta col·laboració amb les administracions locals i el diàleg necessari amb l'Estat per resoldre les qüestions que són competència del Govern espanyol, sense oblidar el marc europeu i internacional. Així mateix, el compromís s'ha de reflectir també en el suport a les entitats socials i el rigor en els procediments administratius per aportar la seguretat jurídica i econòmica necessària a totes les actuacions, aprofitant l'expertesa del potent teixit d'iniciativa social amb què compta el país. El debat no està entre la complaença o el catastrofisme, ni en suposades actituds de rebuig o d'hostilitat; el debat està en els recursos disponibles i en les actuacions eficaces.

Així, en base a la declaració d'intencions compartida, celebrarem una **exposició programàtica** que posi ordre en la resposta al fenomen i passi **de la gestió de l'emergència a la planificació i la prevenció**. L'emergència ha servit a l'Administració per obtenir recursos no previstos, però un abordatge adequat a mitjà i llarg termini ha de partir de la planificació i la dotació de recursos en els pressupostos. La improvisació genera inseguretat jurídica i econòmica a les entitats, que per garantir els itineraris personals dels adolescents i joves atesos necessiten saber quina partida pressupostària empara els seus serveis de manera estable i que aquests siguin prestats en base a un contracte.

El suport a les entitats i el teixit d'iniciativa social passa per la seguretat jurídica, la definició dels serveis, el finançament a través del pressupost ordinari i el rigor en la gestió administrativa. Després de tres anys d'increment progressiu de les arribades és indispensable que els nous pressupostos prevegin l'obertura de nous recursos de tipologia diversa per donar resposta al conjunt de necessitats existents, tant immediates (habitatge, alimentació, etc.) com formatives, d'acompanyament i d'emancipació.

Seguint aquest criteri, cal ordenar i regularitzar els recursos activats en el marc de l'emergència dins de la cartera de serveis, ampliant-la si és necessari sobre la base que, com hem argumentat, no es tracta d'una emergència sinó d'un fenomen migratori estructural. Tots els recursos han de garantir la qualitat de l'atenció i respondre a un mateix model, que en el cas dels centres per a adolescents i joves han de comptar sempre amb un projecte educatiu integral.

En aquest sentit, esperem que l'Estratègia del Govern posi fi al sistema dual que està generant l'allargament de la resposta d'emergència. De manera involuntària estem creant dos sistemes de protecció paral·lels que discriminen per raons d'origen i que no faciliten els objectius d'integració a mitjà i llarg termini. El sistema únic ha de permetre que la resposta es basi en la situació individual de cada persona que arriba per tal que l'acollida sigui efectiva. Tenint en compte les experiències familiars, socials i educatives que poden haver viscut en el país d'origen i en el trajecte, en el procés d'integració calen recursos diversos atenent la situació emocional, de salut, formativa i professional de cada adolescent. El Govern ha de liderar una estratègia que permeti aquesta resposta diferenciada, sent conscients com a societat que no es tracta d'un col·lectiu homogeni com tampoc ho és el jovent nascut o arrelat al territori.

Per altra banda, el creixement en nombre de places en aquests centres ha d'anar acompanyat de l'increment corresponent en la resta de recursos: educació, salut, orientació i ocupació, etc. El treball amb els adolescents i joves s'ha de basar en itineraris transversals que requereixen de la coordinació entre diversos departaments, així com amb la resta de nivells administratius: món local i Govern estatal, imprescindible pel que fa a la documentació (empadronament, permisos de residència i treball). Així mateix, cal incidir també en el marc europeu i en les relacions amb els països d'origen per alinear les actuacions i intervenir des del paradigma de la justícia global, tenint en compte les causes del fenomen i totes les seves implicacions.

Més enllà dels problemes de regularització, que són la base per a una millor integració, s'han d'articular els mecanismes que facin viables els itineraris individuals, tenint en compte que no tots els joves estan en la mateixa situació personal per acceptar el que se'ls ofereix. Cal, per tant, que el model de protecció faci el trànsit a un model comunitari on les famílies i l'entorn tinguin els recursos necessaris per generar contextos de protecció, educatius i d'inclusió.

Aliança ECAS + FEDAIA + FEPA | Properes actuacions

La creació d'un aliança estable per millorar el sistema de protecció de la infància, l'adolescència i la joventut en situació de vulnerabilitat, i inicialment en concret la del col·lectiu que migra sense referents familiars adults, respon a la voluntat de les tres federacions de treballar plegades i en col·laboració tant amb l'Administració com amb la resta d'agents implicats.

A banda de la continuïtat d'ECAS, FEDAIA i FEPA als espais creats pel Govern, hem iniciat un **treball de recerca en el marc del postgrau 'Menors estrangers no acompanyats. Persones en trànsit a la recerca d'una vida digna'**, que enguany imparteix en la seva primera edició la Universitat de Barcelona amb la col·laboració del Col·legi de Treball Social i la Fundació Idea.

Les enquestes es construeixen al voltant de cinc dimensions –drets, comunitat, intervenció tècnica, aspectes econòmics i aspectes polítics— i inclouen consideracions que van des de la formulació teòrica més general fins a la màxima concreció en termes de criteris i mesures adoptades. A continuació apuntem algunes de les qüestions sobre les quals s'està recopilant informació:

- Vulneració o deteriorament de drets: permís de residència, empadronament, targeta sanitària, accés a l'educació... Incorporació de necessitats al catàleg de serveis bàsics, oferta d'ensenyament, oferta d'oci educatiu/esportiu/cultural. Involució normativa en la defensa dels drets dels infants, deficiències en l'atenció. Segons la llei d'estrangeria cap menor tutelat hauria d'arribar als 18 anys sense disposar del permís de residència (autorització de residència vinculada a la tutela), però molts es troben en aquesta situació i altres que l'han obtingut no surten del sistema de protecció amb permís especial de treball malgrat poder-lo obtenir a partir dels 16 anys; tot això qüestiona que la finalitat última de la protecció dels menors en situació de desemparament sigui la de protegir-los i preparar-los per a la seva plena autonomia.
- Vulnerabilitat vs obligacions legals derivades de l'edat: el procés de determinació de l'edat condiciona l'atenció i l'accés efectiu als recursos, malgrat els marges d'error i la situació similar dels adolescents i joves (amb conseqüències en forma de susceptibilitat, ocultació, criminalització, manca de vincle, manca de confiança, arbitrarietat...)
- Comunitat: capacitat d'acolliment i inclusió vs actuacions desafortunades que neutralitzen i frustren aquesta capacitat, riscos, processos involutius, tendències vers l'exclusió i la estigmatització i la xenofòbia. Comunicació i intervenció educativa comunitària en profunditat i amb recursos adients; criteris d'idoneïtat de la situació geogràfica dels centres (entorn urbà / rural), necessitat de valoració prèvia; consens, participació i implicació dels agents comunitaris locals. La integració social passa per una possibilitat real de participació en la vida comunitària.
- Acollida – Intervenció – Inclusió: expertesa vs deficiències, dificultats i riscos
 - o L'**acollida** ha de respondre als objectius de diagnòstic i derivació; tendència a que la cobertura de les necessitats bàsiques (habitacionals, alimentació...) absorbeixen l'atenció en la fase d'acollida. Criteris de disponibilitat de places vs criteris d'adequació; equipaments inadequats o característiques deficitàries en la implantació de nous serveis / places en relació als estàndards

mínims com a unitats convivencials dels serveis d'atenció a la infància. Concepte de 'primera acollida', sistemàtica de cribratge, massificació, derivació arbitrària, manca de planificació territorial, empremta traumàtica (maltractament institucional, frustració del vincle), manca de referents estables, insuficiència d'equip professional/equips improvisats, definició insuficient de funcions i cost per validar els serveis. Barrera idiomàtica, desconeixement de l'entorn social i cultural, sentiment de solitud i desarrelament, dificultats d'adaptació al funcionament ordinari dels centres sovint com a causa de major inestabilitat emocional (estat de desànim que pot arribar a traduir-se en conductes d'aïllament o inadaptades). Figura del mentor per a l'acompanyament i l'orientació; atenció específica per a noies (nombre molt inferior al de nois però sovint víctimes de situacions vexatòries, d'abús o de comerç i requereixen atenció especialitzada)

- En la **intervenció** cal preparar l'autonomia dels joves tenint en compte que molts d'ells han interioritzat el procés migratori com una decisió adulta que els ha dut a procurar-se la seguretat, la supervivència i la subsistència i que, a més, en molts casos provenen d'experiències laborals prèvies. Treball en origen, peça clau per entendre i abordar la realitat migratòria; abordatge per conèixer, activar o definir estratègies de prevenció o intervenció un cop migrats. Projecte de centre poc desenvolupat, poca previsió dels impactes a la xarxa de serveis del territori; inconsistències entre oferta protectora i projecte migratori, manca de preparació del seu futur; manca de detecció i atenció específica (salut mental, consum de tòxics); dèficits en la gestió documental; manca de prioritització de l'entorn familiar d'acollida, possible existència de familiars en el territori; Institucions Col·laboradores d'Integració Familiar (ICIF) no especialitzades. Estratègia d'itineraris: el col·lectiu no és homogeni (processos d'autonomia al territori català vs continuació de procés migratori, 'refractaris' al sistema de protecció, permanència en recursos residencials, dificultats específiques) i les respostes úniques ignoren els joves que no poden, saben o volen encabir-se en les tipologies de protecció que se'ls ofereixen.
- La inclusió ha d'evitar per davant de tot el 'segon abandonament', que podria ser el definitiu: fràgil lliandar entre la minoria i la majoria d'edat. Intensitat de l'atenció i les cures; volum de joves majors extutelats; deficient incorporació social, risc de permanència al carrer/vida sense llar; recursos insuficients de l'Àrea de suport als joves tutelats i extutelats (accés a habitatge, via laboral, suport econòmic, orientació legal); SSB no estan preparats per entomar.
- Responsabilitats polítiques i rols en els àmbits local, autonòmic, estatal i europeu; interlocució amb país/països d'origen, pactes interestatals, conveni d'immigració; manca de consens interautonòmic de repartiment d'esforç d'acollida; desequilibri en el repartiment de recursos estatals; finançament/consens europeu, tendències migratòries, cooperació internacional, justícia global; risc de rebuig social, xenofòbia, segregació/guetos
- Relació/coordinació entre departaments (salut, ensenyament, justícia, interior, treball, afers socials) i administracions; cal formació específica dels professionals dels serveis públics
- Recursos econòmics: limitacions, riscos, malbarataments i insuficiència; precarietat; previsions, ordenaments, disponibilitats pressupostàries, mecanismes de tramitació, terminis de pagament, congelació dels mòduls/tarifas; manca de visió pressupostària i la insuficiència de les previsions en el càlcul del recursos econòmics adequats
- Inseguretat jurídica per a les entitats socials; fórmules de contractació; precipitació, manca de projecte tècnic/educatiu; marc legal, ràtios, temporalitat
- Percepció social: imatges distorsionades, opinions i valoracions irresponsables; prejudicis, estigmatització
- Oportunitat: corresponsabilitat de les agrupacions professionals (molts dels joves migrats tenen experiència professional en treballs vinculats al sector primari: treball de camp, ramaderia, pesca), possibilitats de retorn voluntari al país d'origen

El resultat d'aquesta recerca serà un dels materials sobre els quals es treballarà en una **jornada tècnica** coorganitzada per l'aliança que tindrà lloc al llarg del primer semestre de 2019 amb l'objectiu d'avançar en l'estratègia conjunta.